

1. Ко кога тестира? — Једној спортској вијести Политика је дала сљедећи наслов: *Младост и Партизан тестирају Вашаш и Хонвед у Будимпешти*. Међутим, у тексту те вијести стоји: »Тако ће два реномирана клуба нашег северног суседа на извештај начин тестирати наше клубове пред учешће у купу«. Из овога је јасно да ће ватерполисти Младости и Партизана бити тестирани од стране Вашаша и Хонведа. А да ли је то јасно из наслова? Не би се рекло.

У тзв. нормалном или граматичком реду дијелова изјавних реченица на прво мјесто долази субјекат, затим предикат, а иза овога објекат. Према томе, по наслову из новина, субјекат би био »Младост и Партизан«, а објекат »Вашаш и Хонвед«. Из текста, међутим, видимо да је обрнуто, тј.: Вашаш и Хонвед тестирају Младост и Партизан у Будимпешти.

И за овако стилизован наслов не би се могло тврдити да је потпуно јасан, али је он граматички коректно написан. Да би био јасан, у њему би се морало прекршити правило да се именице м. рода које значе скупину живих бића (одред, род, клуб и сл.), а то су и називи спортских друштава (Партизан, Хајдук, Борац и др.) понамају као неживо, па им је акузатив једнак номинативу (а не генитиву, како је правило за именице које значе бића), што је данас доста често, нарочито у језику штампе. Тада би наведени наслов био: *Вашаш и Хонвед тестирају Младост и Партизан у Будимпешти*. У том случају би могао бити и онај редослијед који је дат као први: *Младост и Партизана тестирају Вашаш и Хонвед у Будимпешти*. Јасност би била постигнута и поред обрнутог (реторичког) реда ријечи, а то је овдје стављање објекта (Младост и Партизана) на прво мјесто.

2. Ко је оштећен? — Под насловом »Оштећен коловоз и ГСП« прочитали смо један чланак у Ослобођењу о штетама које трпи ГСП због оштећеног коловоза. По наслову би се могло схватити да је оштећен и коловоз и ГСП, док би се из текста чланка могло закључити да је ријеч о посљедицама од оштећеног коловоза за возила ГСП. У том случају наслов би морао бити: *Оштећени коловоз и ГСП*.

Наиме, дугом употребом коловоз је *оштећен*, а *оштећени* коловоз представља опасност за саобраћај, нарочито за возила ГСП. Ријеч је, дакле, о употреби трпног глаголског придјева у служби правог придјева, а то значи да он у таквој употреби може имати оба вида: неодређени и одређени. У нашем случају ту би одговарао одређени вид придјева.



Погрешну употребу неодређеног придјевског вида имамо и у примјеру (из Политике): *Тешко повређен А. К. је изгубио десну руку*. Претходно су читаоци обавијештени о повреди — то је учињено трпним глаголским придјевом («К. је тешко повређен»), који је затим употријебљен атрибутски у смислу придјевске ријечи: *»Тешко повређени А. К. је изгубио десну руку«*, и то је речено у одређеном придјевском виду.

3. Употреба приједлога *с* -*са*. — Да ли ћемо употријебити *с* или *са*, то је више питање стила. Постоји само једно чврсто правило, које каже да се *са* употребљава испред ријечи које почињу сугласницима *с*, *з*, *ш* и *ж* (*са сестром*, *са зимом*, *са шеширом*, *са женом*) и испред замјеничког облика *мном* (*са мном*). Осим овога правила, постоје неке препоруке да се *»може, али не мора«*, употријебити *са* испред ријечи које почињу са два или више сугласника, *с* којима *с* чини скуп незгодан за изговор (нпр. *са псом*, боље него *с псом*, *са пшеницом*, боље него *с пшеницом*, *са кћерком*, боље него *с кћерком* и сл.). Додајмо томе да се у босанскохерцеговачком стандардном изразу чешће употребљава *са* него *с* и у другим случајевима, али да то није неко правило: употреба *с* или *са* је слободна.

Много је озбиљнији проблем: сувишна употреба приједлога *с(а)*.

Наиме, овај приједлог се употребљава са именицом у инструменталу кад ова значи друштво (*с братом*), вријеме (*с првим данима прољећа*) и начин (*с пажњом*). Ако се, пак, именицом у инструменталу означава средство, приједлог *с(а)* се, у књижевном језику, не употребљава. Међутим, у говорном језику употреба овог приједлога је и за изрицање средства врло честа, па се из говорног језика преноси и у писани. Сљедећа реченица из једног интервјуа у Ослобођењу то најбоље илуструје: *»Морам рећи да су ми помогли многи људи са добровољним прилозима, јер је мој муж техничар и сигурно са својим средствима не би били у стању да подигнемо сву дјецу«*. Два сувишна *са*! Новинар се није потрудио да језик у своме чланку прилагоди језичкој норми, без обзира на то што је у питању интервју. Оставио је и оно би мјесто *бисмо*, што је такође говорна особина, доста честа и на страницама наше штампе.

4. *Који* и *што*. — С наше телевизије често чујемо ове двије замјенице у истој функцији — у функцији везника, али поларизованог: на ТВ Београд обично је *који*, на ТВ Загреб доминира *што*, док се на ТВ Сарајево поред *који* употребљава, *рјеђе*, и *што*.

У српскохрватском језику узетом у цјелини ове се двије замјенице у тој функцији употребљавају напореда, као стилске категорије. Да би се избјегло нагомилавање замјенице *који*, употријебиће се што. Да то илуструјемо једним примјером из дневне штампе: *»Ово је најбољи резултат који су снаге које га подр-*

жавају досад постигле». Једну од ових двију замјеница можемо замијенити замјеницом *што* и на тај начин стилски побољшати реченицу: »Ово је најбољи резултат *који* су снаге *што* га подржавају досад постигле» или: »Ово је најбољи резултат *што* су га снаге *које* га подржавају досад постигле».

У употреби *који* и *што* постоји разлика. Она се не види кад је у питању номинатив; та је разлика уочљива у зависним падежима. Разлика међу њима је у томе што замјеница *који* има промјену, а замјеница *што* остаје непромјенљива, док се падеж обиљежава личном замјеницом 3. лица. (нпр. Друг *којему* сам дао књигу: Друг *што* сам *му* дао књигу). Ова разлика, рекло би се, и даје извјесну предност употреби *који*.

И Вук Караџић је, теоријски, у полемици са својим противницима давао предност употреби *што*. Међутим, иако је писао да се »највише говори *што* мјесто *који*, *која*, *које*«, сам је претежно употребљавао *који*, тек понекад *што*, а то се, вјероватно, може објаснити потребом да се разбије једноличност честом употребом *који*, дакле стилским разлозима.

С. М.